

בס"ד. שיחת ש"פ שמות, מבה"ח שבט, ה'תשט"ז.

בלתי מוגה

א. בפרשתנו מצינו שני ענינים הפכיים — התחלת שעבוד מצרים, והקדמת הרפואה למכה:

מחד גיסא — מתחיל בפרשה זו הסיפור ע"ד השעבוד דבני ישראל בגלות מצרים, "ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך וגו'".¹

כלומר: גם בפרשיות שלפנ"ז מסופר כבר אודות מעמדם ומצבם של בני ישראל לאחר שיצאו מארץ כנען (ארץ ישראל) ובאו לארץ מצרים, אבל אעפ"כ, ה' זה באופן ד"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"², שמבחר שנותיו של יעקב אבינו היו אותן טו"ב שנים שחי בארץ מצרים,³ וכידוע (וכבר נדפס⁴) דברי אדמו"ר הזקן להצ"צ שגם במצרים ה' הענין ד"ויחי".

[וההסברה בזה — ע"פ הידוע (וכפי שיתבאר לקמן⁵) שבענין הגלות יש ענין של טוב ועילוי שאי אפשר לבוא אליו כי אם ע"י הגלות דוקא, ובתחילת הירידה למצרים נרגש מיד טוב זה, ולכן לא נרגש החסרון שבענין הגלות, כי אם המעלה בלבד].

משא"כ בפרשתנו מתחיל הסיפור אודות שעבוד הגלות — כאשר "ויקם מלך חדש גו'", "שנתחדשו גזירותיו", לאחר ש"וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"⁶, ש"כל זמן שאחד מן השבטים קיים (ועאכו"כ בחיי יעקב) לא ה' שעבוד"⁸.

ולאידך גיסא — עוד לפני ש"ויקם מלך חדש גו'" (התחלת השעבוד), מקדימה ומספרת התורה⁹ "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד ומאד ותמלא הארץ אותם", שענין זה הוא בבחינת הקדמת רפואה למכה:

כדי שיהי' בכחם של בני ישראל לעבור את הגלות והשעבוד, שלא

(5) וראה בארוכה לקו"ש שם.

(6) פרשתנו א, ח ובפרש"י.

(7) שם, ו.

(8) פרש"י וארא ו, טז.

(9) פרשתנו שם, ז.

(1) פרשתנו א, יג.

(2) ר"פ ויחי.

(3) ראה בעה"ט עה"פ.

(4) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג

(נעתק ב"היום יום" יח טבת). וראה לקו"ש

ח"י ע' 160 ואילך.

יאבדו ח"ו בגלות, ואדרבה, שינצלו את גלות מצרים שעי"ז תהי' הכנה והקדמה למתן-תורה, כמ"ש¹⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" — הרי זה נעשה עי"ז שבגלות מצרים גופא היתה ההנהגה עם בני ישראל באופן שלמעלה מהטבע: "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד",

ובענין זה נכללת גם ההנהגה שלמעלה מהטבע ביחס לילדים הקטנים שנולדו במצרים — כמסופר במדרשי חז"ל¹¹ שהקב"ה הי' "מלקט להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש שנאמר¹² ויניקהו דבש מסלע ושמן גו", ועי"ז "הם — הילדים — הכירוהו תחלה" בזמן קריעת ים סוף,

ועד ש"ותמלא הארץ אותם", היינו, שכל ארץ מצרים נתמלאה בבני ישראל ("איבערפול מיט אידן"), ועד שלא היתה שום נקודה בכל ארץ מצרים שלא היתה חדורה עם בני ישראל.

ויש להוסיף בדיוק הלשון "ובני ישראל פרו וישרצו גו' במאד מאד" — ע"פ המבואר בלקו"ת¹³ עה"פ¹⁴ "טובה הארץ מאד מאד", ש"ב' פעמים מאד הם כנגד עלמין סתימין דלא אתגליין .. ועלמין דאתגליין", וענין זה הי' נתינת-כח לבני ישראל שיוכלו לעבור את ב' הירידות דגלות מצרים, כמ"ש¹⁵ "ירד ירדנו", ולא עוד אלא שעי"ז תהי' גם העלי' באופן ד"אעלך גם עלה"¹⁶.

ונמצא, שבפרשתנו מודגש לא רק אודות התחלת שעבוד גלות מצרים, אלא גם הקדמת הרפואה שעל ידה יוכלו לעבור את הגלות, ויתירה מזה, לנצל את גלות מצרים שעי"ז תהי' הכנה למתן-תורה.

ב. וע"פ הידוע שגם הסיפורים שבתורה אינם סתם סיפורים, אלא הם מהווים הוראה (תורה מלשון הוראה) בעבודת האדם, כדאיתא בזוהר¹⁷ — יש לבאר את ההוראה בעבודת האדם מהאמור לעיל:

ידוע שכל הגלויות הן בדוגמת גלות מצרים¹⁸. ולכן, כשם שבגלות מצרים הי' הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י "ותמלא הארץ אותם", שבכל ארץ מצרים לא היתה שום נקודה שלא היתה חדורה בהנהגה עם בני ישראל באופן שלמעלה מהטבע, וענין זה הי' נתינת כח לבני ישראל

15) מקץ מג, כ. וראה תו"א ריש פרשתנו.

16) ויגש מו, ד. וראה תו"א שם.

17) ח"ג קנב, א. וראה שם נג, ב.

18) ראה ב"ר פט"ז, ד.

10) פרשתנו ג, יב ובפרש"י.

11) סוטה יא, ב. שמו"ר פ"א, יב.

12) האזינו לב, יג.

13) שלח לח, רע"ג.

14) שלח יד, ז.

שיוכלו לעבור את הגלות — כן הוא גם בגלות זו, הנה מבלי הבט על כך שנמצאים במצב דחושך כפול ומכופל כו', אין להתפעל מכך; יש לדעת ש"ותמלא הארץ אותם", שאין שום נקודה בגלות, לא בענינים גשמיים ואפילו לא בענינים חומריים, שאינה חדורה במציאותם של בני ישראל ובדרך ההנהגה שלמעלה מהטבע.

וכשם שגלות מצרים היתה הכנה להגילוי דמתן-תורה — כך גם גלות זו היא הכנה להגילויים דלעתיד לבוא, שיהיו באופן נעלה יותר מהגילוי דמתן-תורה שלאחרי וע"י יצי"מ, כמ"ש¹⁹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נו"ן פלאות"²⁰, היינו, שאז יתגלה גם שער הנו"ן שלא נתגלה במתן-תורה, כידוע שבמתן-תורה (שלאחרי גלות מצרים) נתגלו מ"ט שערים בלבד, ולכן בספירת העומר (שהיא הכנה למתן-תורה) סופרים מ"ט ימים, כיון שצריכים להתכונן רק לגילוי מ"ט שערים בלבד, משא"כ לעת"ל יתגלה גם שער הנו"ן, שהוא מהות ועצמות א"ס ב"ה.

וכאשר יודעים את גודל הגילוי שגלות זו היא הכנה אליו, "מ'וויסט מיט וועמען מען האָט דאָ צו טאָן", עם ענין החמישים, עצמות ומהות א"ס ב"ה — הרי מובן שאין מתפעלים מכל ההסתרם כו', כיון שיוודעים שישנה נתינת כח מעצמות ומהות לעבור את קושי הגלות (ע"י "ותמלא הארץ אותם"), ולזכות להגילוי ד"אראנו נפלאות" — ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דבר"²¹.

* * *

ג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ואלה שמות.

* * *

ד. בפרשה²² זו — פרשת שמות — מתחיל הסיפור ע"ד גלות מצרים, "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים"²³, עבודת פרך (כנ"ל ס"א).

סדר שעבוד הגלות הי', שבתחילה התחילו בני ישראל לוותר מעט מעט בענינים רוחניים, ונכנעו לדרישותיהם של המצריים, ואח"כ הי' שעבוד הגלות בגשמיות.

אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 487 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(23) פרשתנו א, יד.

(19) מיכה ז, טו.
 (20) זח"א רסא, ב. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפו ואילך).
 (21) ישע"י מ, ה.
 (22) מכאן עד סוף ס"ח — הוגה ע"י כ"ק

ההתחלה היתה ב"וימררו את חייהם", דקאי על התורה שהיא חיותו של כאו"א מישראל²⁴, ולאחר שנכנעו ברוחניות, נעשה שעבוד גם בגשמיות, "בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'".

ה. איתא בספר "פנים יפות"²⁵ בביאור הטעם ששבט לוי לא נשתעבד לפרעה — כדברי פרעה²⁶ "לכו לסבלותיכם", שכיון ששבט לוי לא הי' משועבד לפרעה, אלא עסקו בהמלאכה שלהם, לכן נאמר "לסבלותיכם", למלאכה שלכם²⁷ — כי על שבט לוי נאמר²⁸ "תומיך ואוריך לאיש חסידיך": "תומיך" קאי על מצות מילה, ו"אוריך" קאי על תורה, שבהם הי' שבט לוי בשלימות²⁹ גם בשעת הגזירה, ולכן לא היו תחת שעבוד פרעה. משא"כ שאר בני ישראל, שנכנעו לגזירה ד"תומיך ואוריך" — הי' זה התחלה גם לשעבוד בגשמיות.

ולכאורה אינו מובן: בשלמא בענין "תומיך זו מצות מילה" — היו מחוייבים בזה מצד הציווי לאברהם אבינו; אבל בשאר הענינים שבתורה — לא היו מחוייבים, שהרי המדובר הוא לפני מתן-תורה. ובכלל בנוגע לענין המס"נ — יש חקירה אם היו מחוייבים במסירות נפש, כיון שיש מקום לומר שהי' להם דין בני נח³⁰ שאינם מחוייבים במס"נ³¹. וא"כ, איך יתכן שנענשו בשעבוד מצרים על כך שלא מסרו נפשם?

ו. וההוראה מזה, שכאשר מדובר אודות רוחניות, הנה לפעמים לא נוגע אם מחוייבים במס"נ בכירור על-פי דין או לא, ואפילו לא נוגע אם מחוייבים בעצם הענין מצד הדין, או שאין זה אלא הנהגה שהנהיג הרבי, או רבי שלפניו — ע"ד שבמצרים קיבל שבט לוי את ענין לימוד התורה כפי שהנהיג אברהם³² וכו', ועד למס"נ.

כשמדובר בענין של רוחניות — אין לקבל (להכנע בפני) גזירות, אלא יש ללכת בכל התוקף.

(26) פרשתנו ה, ד.
 (27) ראה שמו"ר פ"ה, טז. הובא בפרש"י עה"פ.
 (28) ברכה לג, ח.
 (29) נזכר גם הענין דשמירת ברית המעור, שהוא כללות ענין ההתקשרות דבורא ונברא (מהנחה בלתי מוגה).
 (30) הצרפתים ברמב"ן אמור כד, י"ד.
 גור ארי' וישב לו, ב. רא"ם פרשתנו ד, כד.
 (31) רמב"ם ה' מלכים פ"י ה"ב.
 (32) ראה חזקוני פרשתנו ה, ד.

(24) ואין זה בסתירה לפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"וימררו את חייהם" קאי על שעבוד המוחין, שבתחילה הי' שעבוד המוחין ואח"כ שעבוד המדות — כי פירוש הנ"ל הוא בפרטיות יותר, ברוחניות גופא, וכאן מדובר בכללות, שע"י השעבוד ברוחניות נעשה שעבוד בגשמיות (מהנחה בלתי מוגה).
 (25) לבעל המחבר ספר המקנה. — כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק: כיון שנוכחים כאן "עולם'שע אידן", הנני מצייין את ה"ייחוס" שלו... (מהנחה בלתי מוגה).

והיינו משום שהגשמיות תלוי' ברוחניות. אם נכנעים לגזירה ברוחניות — מגיחה ("שפָּאָרט אַרויס") הגזירה גם בגשמיות. ולאידך גיסא, אם אין נכנעים לגזירה ברוחניות, אזי מכריז פרעה בעצמו "לכו לסבלותיכם" — פרעה בעצמו מודה בענין ד"לסבלותיכם", שאין משועבדים אליו.

פרעה הי' מלך בכיפה על כל העולם³³, והיו לו כחות גדולים ביותר, עד שאפילו משה רבנו פחד מזה, עד שאמר לו הקב"ה "בא אל פרעה"³⁴. והרי גם שבט לוי הי' תחת שלטונו של פרעה מלך מצרים, שהי' מושל בכל העולם, ועאכו"כ בארץ מצרים גופא, שאיש לא הי' יכול להימלט משם³⁵. ואעפ"כ, מכיון שהם לא נכנעו לפרעה ברוחניות, לא היתה לו שום דעה (שליטה) עליהם.

ז. סיפורי התורה הם הוראה בעבודת האדם.

איתא ברמב"ם³⁶, שכל מי שנדבה לכו לשרת את הוי', הי"ה כמו שבט לוי. אמנם אין לו חלק ונחלה בארץ, אבל "ה' הוא נחלתו"³⁷, ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

צריכים איפוא כל בני ישראל לדעת שהם בדוגמת שבט לוי.

כאשר בא מנגד שמבלבל ומפריע לעבודת ה' — אין לחשוב שעיי"ד שיוותרו לו במקצת, יחדל מלבלבל. בדיוק להיפך: אם ייכנעו לו במקצת, יתחיל לבלבל עוד יותר. ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות: אם מוותרים על דבר מסויים בגזירות בענינים רוחניים, "וימררו את חייהם" — נעשה מיד (כמ"ש לאח"ז) "בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'".

ח. לאידך גיסא, אם אין נכנעים במאומה לקליפה המבלבלת, אלא מתנהגים באופן ד"תומיך ואוריך לאיש חסידך" ("אוריך" — לימוד התורה, ו"תומיך" — קיום המצוות) — אזי נפטרים משעבוד הגלות, ואין לקליפה שום שליטה, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות.

ואע"פ שמצד חושך הגלות נדרש לוותר ("צו פֶּאָרבייגן") על כמה ענינים, וכמו מצוות התלויות בבית-המקדש — הרי באמת הכוונה בגלות היא שתהי' הכנה והקדמה להגילויים דלעתיד.

35) מכילתא ופרש"י יתרו יח, ט.

36) סוף הלכות שמיטה ויובל.

37) עקב יו"ד, ט.

33) ראה תרגום שני על אסתר בתחלתו.

מכילתא בשלח יד, ה. ועוד.

34) ר"פ בא. וראה זחר ח"ב לד, א.

כתיב³⁸ "כתית למאור", ודרשו חז"ל³⁹ שישראל נמשלו לזית, מה הזית הזה כשמכתשין אותו מוציא שמנו, כך ישראל וכו'.

דוקא הגלות היא הכנה למתן תורה.

כך הי' בגלות מצרים, וכך גם — בגלות זו. אלא שאז, אחרי גלות מצרים, נתגלה גליא שבתורה, ועתה נזכה לגילוי המאור עצמו — המאור שבתורה ("כתית — למאור"), שענין זה הוא ע"י פנימיות התורה.

וכאשר אין מותרים בשום פרט, הרי אע"פ שבינתיים נמצאים עדיין בגלות, ולא בארץ-ישראל, כיון שכך הוא מצד הכוונה העליונה — מ"מ ישנו הענין ד"ואכלו את חלב הארץ"⁴⁰, דהיינו שישנו רק ענין הגלות (שלא נמצאים בארץ-ישראל), אבל לא ענין השעבוד⁴¹.

ט. כשם שהדברים אמורים בנוגע לכללות ענין הגלות — כן הוא גם בנוגע לכאור"א בפרט:

מי שנדמה לו שקשה לו לקיים ענין פלוני ופלוני, והוא סבור שע"ז שיוותר בענין מסויים זה, יהי' לו קל יותר הן בגשמיות והן ברוחניות, משום שענין זה יחדל מלבבל אותו כו' — עליו לדעת שהאמת היא בדיוק להיפך: ע"י הוויתור נעשה המצב גרוע יותר הן ברוחניות והן בגשמיות. ודוקא ע"י ענין המס"נ, אפילו על הנהגה בעלמא — נפטרים לגמרי מכל ענין השעבוד.

וכן הוא גם בענינים הנוגעים אל הזולת:

ובהקדמה — דכיון ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁴², צריך כאור"א מישראל לעסוק גם בעניני הכלל, ובפרט אלו שהם "אנשים כלליים", שתפקידם וענינם לעסוק בעניני הכלל.

אמנם, כאשר צר לו הזמן, שאין לו די פנאי, או שחסר לו כח או מרץ כו', והוא סבור שע"ז שימעט בעבודת הכלל יהי' לו קל יותר מבחינת הזמן או הכח — עליו לדעת שהאמת היא בדיוק להיפך: ע"י שימעט בעבודת הכלל — יקשה עליו עוד יותר, ודוקא ע"י שלא יוותר בשום דבר — יהי' לו קל יותר, כיון שאז מתבטלת הקליפה המבלבלת. וכל זה הוא לא רק בענינים המחוייבים על-פי דין, אלא גם בנוגע

41) וע"ד ענין הגלות כמו שהוא בפרשת יחזקאל, כנ"ל ס"א (מהנחה בלתי מוגה).
42) שבעות לט, סע"א. וש"נ.

38) תצוה כז, כ.
39) מנחות נג, ב.
40) יגש מה, יח.

לענינים של הידור (אם הוא שייך להידור זה⁴³) — שגם עליהם יש לעמוד בתוקף, עד כדי מס"נ.

י. וכידוע המשל בזה (שרבים נוהגים לספרו) — מספינה שעמדה לטבוע, והמלחים הורו להשליך את המשאות הכבדים שבה, ועלה בדעתם של נוסעי הספינה, שלכל לראש ישליכו את הטלית והתפילין, ורק אח"כ — אם זה לא יעזור — ישליכו את האבנים הכבדות...
וכן הוא גם בנמשל:

כללות העולם נמשל לספינה בים סוער⁴⁴. ומובן, שכאשר ישנה "רוח סערה", ועומדים לטבוע — אין שום מקום בשכל "להשליך" לכל לראש את הטלית והתפילין.

ומובן שענין זה הוא לאו דוקא בתפילין דרש"י שהם חיוב על-פי דין, אלא גם בהתפילין שהם מצד הידור, תפילין דר"ת, וכן בתפילין דשימושא רבא ודראב"ד — לאלה השייכים לזה.

[ובפרטיות:

תפילין דרש"י — שכל בנ"י חייבים בהם — הם "מוחין דאימא"⁴⁵, שענינם הבנה והשגה, ולכן הכוונה בהנחתם היא "לשעבד הלב והמוח"⁴⁶. תפילין דר"ת — הם "מוחין דאבא"⁴⁵ שלמעלה מ"מוחין דאימא", ולכן אין מברכים על הנחתם (ע"ד שאין מברכים על תפילין של ראש שלמעלה מתפילין של יד⁴⁷). אבל, בכלל, שייכים חסידים גם לתפילין דר"ת.

ותפילין דשימושא רבא — שנחלקים לשתים: שימושא רבא וראב"ד — הם בחי' הכתר⁴⁸, ולכן הם שייכים רק ליחידי סגולה, שגם הענינים דכתר שלמעלה מהשתלשלות יכולים לבוא אצלם בגילוי בענין הנוגע בפועל ממש, ולכן מניחים גם תפילין אלון].

וכן הוא בנוגע לכל עניני התורה — ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"⁴⁹ — שיש ענינים שמחוייבים בהם על-פי דין (כתפילין דרש"י), ויש ענינים של הידור (כתפילין דר"ת וכו'). וכאשר במצב של קשיים כו',

45) פע"ח שער התפילין פ"ט.
46) ראה טשו"ע (ואדה"ז) אר"ח סכ"ה ס"ה (סי"א).
47) ראה תו"א פרשתנו נב, ב.
48) עמק המלך שער קרית ארבע פס"ח.
49) קידושין לה, א. וש"נ.

43) ראה ברכות יז, ב. אנציק' תלמודית
כרך ג' (כרך ה' ע' מ ואילך). וש"נ.
44) ראה תו"מ ח"ג ריש ע' 153. תו"מ — תפארת לוי"צ ח"א ע' קד (בהוצאה החדשה — ע' קכ). התוועדות תשמ"ט ח"ד ע' 240 ואילך.

"משליכים" ומוותרים לכל לראש על ענין רוחני, בין אם זהו ענין של חיוב ובין אם אין זה אלא הידור (למי ששייך להידור) — הרי זה מוכיח, שכל עניני התורה והמצוות אינם מתוך נעימות ועריבות ("געשמאָק"), אלא בדרך של כפי', בבחינת "ויחררו את חייהם". ועוד זאת, שלא זו בלבד שע"ז אין נפטרים מהקשיים כו', אלא אדרבה, שהקשיים מתגברים עוד יותר ("בעבודה קשה בחומר ובלבנים גו'"); ולאידך גיסא — כאשר לא מוותרים ועומדים בתוקף, אזי נעשה "לכו לסבלותיכם", שמתבטלים השעבוד והקשיים כו'.

יא. לכאורה יש מקום לחשוב, שטעות זו ישנה רק אצל בעלי-בתיים. אבל האמת היא, שטעות זו עצמה קיימת גם אצל תלמידי הישיבות:

בביאור הטעם ש"בן שמונה עשרה לחופה"⁵⁰ — כותב אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה⁵¹, ש"בימיהם שהיו לומדים עם הנערים⁵² מבן עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד .. אם לא הי' נושא כשעברו עליו עשרים שנה הי' עובר על מ"ע של תורה פרו ורבו. ותחלת זמנה הוא מבן שמונה עשרה, כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כ"כ בטרם יוליד בנים הרבה" (משא"כ אח"כ — "ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה" (בתמי'), ולכן, לימוד התורה אז אינו אלא באופן השייך ל"בעל עסק").

הרי שרבנו הזקן כותב בפירושו, שלא זו בלבד שעוד החתונה אפשר לשבת וללמוד תורה במנוחה, אלא יתרה מזו — שגם שנתיים ושלוש אחרי החתונה אפשר ללמוד תורה במנוחה, ללא דאגות הפרנסה.

ואילו היום — נתחדשו ענינים חדשים:

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:] הנני אומר "נתחדשו" — בהתאם להמבואר בקונטרס עץ החיים⁵³ ע"ד הצחות, ש"חידושים" אמיתיים הם חידושים שלא נאמרו בסיני, שהרי דברים שכבר נאמרו למשה מסיני (כמאמר חז"ל⁵⁴ "מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר נאמר למשה מסיני") אינם "חידושים" אמיתיים...

ועד"ז בעניננו: סדר העולם צ"ל ע"פ התורה, כמאמר⁵⁵ "אסתכל

(53) פל"א (ע' 58).

(54) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב

ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(55) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(50) אבות ספ"ה.

(51) פ"ג ה"א.

(52) כמאמר המשנה (אבות שם) "בן חמש

שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה .. בן

חמש עשרה לגמרא".

באורייתא וברא עלמא", ואילו כאשר מנהיגים סדרים חדשים שאינם ע"פ תורה, ה"ז "חידושים ממש"...

לא זו בלבד שאין עוסקים בתורה שנתיים ושלוש אחרי החתונה — אלא להיפך: שנתיים ושלוש לפני החתונה מתחיל כבר הסדר ד"ריחיים על צווארו", שאינו יכול ללמוד, כיון שעליו לחשוב אודות "הסתדרות", הנקרא בלשון העולם: "תכלית"⁵⁶...

הוא חושב "מה ייצא ממנו", אם יהי' סוחר או יעסוק בעבודה אחרת כו' — בדוגמת "מלאך הממונה על ההריון", שמעביר במחשבתו את כל פרטי טבע העובר, אם יהי' "חכם או טיפש" וכו'⁵⁷.

הוא לא דואג עבור עצמו; הוא "דואג" רק ליכלתו של הקב"ה ("ער וויל נאָר באַוואָרענען דעם יכולת פון אויבערשטן"): כיצד יספק לו הקב"ה פרנסתו! — הקב"ה מפרנס למעלה משני ביליון בני אדם, אך הוא טרוד במחשבה אם הקב"ה יפרנס גם אותו...

ומכיון שראשו שקוע ב"תכלית", אין הראש יכול לעסוק בלימוד התורה, וממילא אין הוא מצליח בלימודו, ושולח "פתקים" ומתלונן על כך שאין לו הבנה בלימודו... — וכי איך יוכל להבין הלימוד, בה בשעה שאינו לומד באמצעות הראש, אלא באמצעות "חלק התחתון" שבו, שהרי הראש עסוק ב"תכלית"!

יב. ונוסף לזה — הרי כמה שנים קודם הנישואין מתחיל הוא להתנאות ולהתגנדר ("פוצן זיך"), להקפיד שצבע העניבה יהי' בהתאם לצבע הגרביים⁵⁸... — ובפנימיות הדברים: שהראש יהי' בדומה לרגל! — בחשבו שכך ייקל עליו להשיג "שידוך".

האמת היא ש"ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני"⁵⁹, אבל הוא סבור שמכיון שנמצאים ב"אמריקא", הרי בוודאי הקב"ה מעיין ב"עיתונים", ומנהיג את העולם על-פי מה שכותבים ב"עיתונים" שב"אמריקא"...

— כ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לומר, שאותו הבורא שנמצא "מעבר לים", הוא הבורא הנמצא גם ב"אמריקא". אבל הוא סבור, שב"אמריקא" הנהגת הקב"ה היא על-פי ה"עיתונים" שב"אמריקא"!
ולכן הוא מתנאה ומתקטט, כדי שכאשר ישאלו אותו ע"ד מעמדו

(56) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 245. וש"נ.

(58) ראה גם תו"מ ח"א ע' 214. ח"ט ע' 97.

(57) נדה טז, ב.

(59) ריש סוטה.

ומצבו ("וואָס טוט זיך מיט דיר") בנוגע לשידוך — הרי בחיצוניות הוא
 "אַלרייט" ("בסדר גמור"),

— באנגלית נקרא מצב כזה: "אַלרייט"⁶⁰, ומזה מובן שבלשון
 הקודש הרי זה בדיוק להיפך... ע"ד הנהגת החסידים⁶¹, שכאשר רצו לדעת
 את דעתו של הרבי בענין מסויים, ולא היתה דרך לפנות אליו כו', היו
 שואלים "מתנגד" ועושים להיפך... —

וכאשר שואלים אותו אודות "פנימיות" — דהיינו "הסתדרות"...
 — עונה שהוא "עושה פרנסה" ("ער מאַכט אַ לעבן") בסכום של שמונים
 דולר לשבוע!

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁶²: "פעטאַך", וכי אתה הוא ה"עושה
 פרנסה"?! הקב"ה הוא הנותן פרנסה! ("דו מאַכסט אַ לעבן?! דער
 אויבערשטער גיט אַ לעבן?!") — אבל הוא איננו רבי, הוא רק "חסיד",
 ולכן יכול הוא לומר שהוא "עושה פרנסה" בסכום של שמונים דולר
 לשבוע... בחשבו שהדבר יביא לו תועלת!

יג. ואם עד עתה היתה ישיבה אחת של "בטלנים", שבה לא חשבו
 ע"ד "תכלית", אלא הבחורים ישבו ולמדו עד לנישואיהם, וגם אברכים
 עסקו בתורה מספר שנים אחרי הנישואין — רוצים עתה להכניס גם כאן
 בישיבה רוח זו של מחשבה ע"ד "תכלית"!

הבחורים שנשלחו מכאן למקומות שונים — שולחים לכאן מכתבים
 בעניני תורה, תפלה ומדות טובות כו'; ואילו כאן — חושבים ע"ד
 "הסתדרות"!

אני חושש לשלוח בחורים מעבר לים לעסוק בהפצת היהדות, כדי
 שלא יתעכבו מעשיית שידוך; ואילו הבחורים עצמם מגדילים לעשות עוד
 יותר ("ביי זיי גייט עס שוין נאָך ווייטער") — הם כבר חושבים (לא רק
 על "שידוך", אלא גם על) "הסתדרות"!

הסדר אינו צריך להיות כך⁶³.

יד. נקודת⁶⁴ הענין⁶⁵:

כאשר ישנו דבר המבלבל לענינים רוחניים, כגון גזירה רח"ל, ישנם
 בזה שני דרכים:

64) סעיף זה — הוא המשך השיחה

המוגהת דלקו"ש הנ"ל הערה 22.

65) ובודאי ימסרו ענין זה גם בבתי

הכנסת (מהנחה בלתי מוגה).

60) ראה גם תו"מ חי"ד ס"ע 132.

61) ראה גם תו"מ חי"ג ע' 82. וש"נ.

62) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 115.

63) חסר קצת (המו"ל).

דרך אחת היא — לוותר במקצת למנגד, כדי שעי"ז יחדל מלבבל ולהפריע ("וועט זיך יענער אָפּטשעפען").

הדרך השני' היא — לא לוותר אפילו כחוט השערה.

וההוראה מפרשתנו, שכשהולכים בדרך הוויתור, מסתבכים יותר ויותר ("קריכט מען אַרײן אַלץ ווייטער און ווייטער"), ומתחיל להיות בלבול גם בנוגע לענינים נוספים. ויתרה מזו — עי"ז נעשה שעבוד גם בגשמיות.

לאיך גיסא, כשהולכים בדרך השני', שלא לוותר על שום דבר — נפטרים מכל הענין, ומצליחים לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

טו. ויש ללמוד ההוראה זו גם מאופן התחלת השעבוד:

התחלת השעבוד היתה "בפה רך, פרעה נטל סל ומגריפה, וכל מי שהי' רואה את פרעה .. עושה בלבנים, הי' עושה, מיד הלכו כל ישראל בזריזות וכו'"⁶⁶, היינו, שבתחילה לא הכריחו את בני ישראל לעשות המלאכה, אלא הלכו לשם מרצונם, בחשבם שכאשר המלך עצמו עושה במלאכה, אין ביכלתם לעמוד מנגד. וכתוצאה מזה — היתה אח"כ הגזירה "בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה גו".

ואילו שבט לוי, שמלכתחילה לא ויתר על שום פרט, ולא הלך להשתתף במלאכה⁶⁷ — לא נשתעבד כלל, ועד שפרעה עצמו הודה "לכו לסבלותיכם", כיון שהם אינם משועבדים לו.

ומכאן ההוראה בכל דור ודור: כאשר ישנה גזירה מטעם מלך המדינה, ועד"ז כאשר ה"גזירה" היא מצד רוח המדינה — אין למלא אחר "גזירה" זו, אלא יש להתחזק בהענין ד"תומיך ואוריך גו", קיום המצוות ולימוד התורה, ואז נעשה טוב גם בגשמיות.

ואף שלכאורה קשה לעמוד בזה, ומתעוררות שאלות: איך יש מקום על-פי שכל להנהגה כזו, ואיך אפשר לא לצעוד בעקבות רוח הזמן, ולעמוד מנגד כאשר "המלך עצמו משתתף בהנחת הלבנים" (דהיינו שכן הוא הנהגת כל בני המדינה כו') — הרי כל זה אינו נוגע לנו; עלינו לסמוך על הקב"ה ללא שאלות וקושיות, ומבלי לחשב חשבונות.

(67) ראה כת"י ילקוט קורדיסטאן (נעתק בתורה שלמה פרשתנו א, יג (אות קלו)): "שבט לוי ידעו ערמתו וכו'".

(66) במדב"ר פט"ו, כ. תנחומא בעלותך יג. תנחומא באבער שם כג.

טז. ואף שמצינו שמשה רבינו הקשה להקב"ה "למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתיני"⁶⁸, ולכאורה, על-פי האמור שאין לחשב חשבונות ולהקשות קושיות כו' — מה פשר שאלת משה רבינו להקב"ה "למה הרעותה"?

אך הביאור בזה — ששאלתו של משה רבינו להקב"ה "למה הרעותה" היתה מצד טעם אחר:

ידוע, שגאולת בני ישראל ממצרים הוצרכה להיות "לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו"⁶⁹ — ע"י עצמות ומהות דוקא, "אני ולא מלאך . . אני ולא שרף . . אני ולא השליח, אני ה' אני הוא ולא אחר"⁶⁹.

וכיון שהי' זה לפני מתורתורה, כשהיתה עדיין הגזירה ד"בני סוריא לא יעלו לרומי"⁷⁰, היינו, שלא היתה שייכות בין התחוננים ("בני סוריא") לעליונים ("בני רומי") — הנה כדי לפעול את הגילוי דעצמות ומהות שע"ז תהי' הגאולה הוצרך משה רבינו לשאול "למה הרעותה", — ע"ד הידוע שע"י קושיא והעלם כו' מתעורר גילוי ממקום נעלה יותר כדי לבטל את הקושיא —

ואכן, ע"י השאלה "למה הרעותה", באה המענה של הקב"ה בפרשת וארא: (א) "וארא אל אברהם גו' בא-ל שד-י ושמי הוי' לא נודעתי להם וגו'", "לכן אמור לבני ישראל אני הוי'" — שע"י הקושיא "למה הרעותה" נעשה גילוי שם הוי' שלא נתגלה להאבות⁷¹, (ב) ובהמשך לזה: "והוצאתי גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי"⁷², ד' לשונות של גאולה, שבאה ע"י גילוי העצמות.

והענין הוא, דאף שהי' זה עדיין לפני מתורתורה, כאשר "בני רומי לא ירדו לסוריא"⁷⁰, מ"מ, עי"ז שד' הלשונות של גאולה נאמרו ע"י הקב"ה ונכתבו בתורה, הרי זה נעשה חלק מהתורה, ובמילא הרי זה נעשה שייך גם למציאות העולם, שיכול לבוא בפנימיות בהבנה והשגה כו', ולכן עי"ז נפעלה הגאולה בעוה"ז הגשמי.

ועוד.

(68) פרשתנו ה, כב.

(71) חסר קצת (המור"ל).

(69) נוסח ההגדה.

(72) וארא ו, רז.

(70) תנחומא וארא טו. שמור"ר פי"ב, ג.